

סנהדרין קז

שווערד

1. ספר חדושי אגדות חלק שלישי עמוד רנב - מסכת סנהדרין

מפני שאין הקב"ה מיחד שמו על אדם יחיד כי אם על אומה שלימה, והאבות היו אבות לכלל אומה ישראלית, ולכך כמו שאמרין אלקי ישראל אומרים אלקי אברהם וכן יצחק ויעקב. לכך אמר דוד שכמו שהש"י מיחד שמו על האבות מפני שהם אבות אל הכלל, כך דוד אב אל מלכות בית דוד, שגם המלכות נחשב כמו הכלל, שהמלך הוא כמו הכלל נחשב וכן אמרו ז"ל שהמלך הוא העם והעם הוא המלך, ומאחר שממנו מלכות דוד נחשב הוא כלל, ויש לומר ג"כ אלקי דוד כמו שאומרים אלקי אברהם::

2. ספר בניהו בן יהוידע על סנהדרין דף קז/א

שם אמר אינהו מנסו לי אנת לא מנסית לי. מקשים תיבת לי נראה יתר. ונ"ל בס"ד על פי מ"ש בזהר הקדוש והאלקים נסה את אברהם [בראשית כ"ב א'] לשון התנשאות. דע"י שמוסר עצמו על קדוש השם עושה התנשאות לשמו יתברך כמ"ש ישראל אשר בך אתפאר [ישעיה מ"ט ג'], ולכן אמר לו אינהו מנסו לי, כלומר עשו דבר פלא אשר בעבורו יהיה לי לשמי התנשאות ואנת לא עבדת דבר פלא שגיגע ממנו התנשאות לי לשמי, ואמר לו בחנני ה' ונסני כדי שגיגע לך התנשאות על ידי, ואמר לו אנסה אותך בדבר ערוה, לא אמר לו בערוה אלא בדבר ערוה, ר"ל סרך ערוה, וכמ"ש מהרש"א ז"ל, כי בת שבע לא היתה ערוה, דגרושה היא ומותרת לו מן הדין, ורק לעיני העולם נראית ערוה, מפני שאע"פ שכותבין גט לנשיהם לא היה דרכן להנשא לאחרים אלא ממתנים לבעליהם עד שיחזרו ויקחו אותם מחדש, לכן לא היה שם אלא סרך ערוה מפני מראית העין, והטעם שלא אמר לו אנסה אותך בערוה ממש, מפני כי בזה לא היה פאר לדוד המלך ע"ה אם עומד בנסיון דאיך יבא על ערוה וכל ישראל אין נכשלים בכך, ומה יתרון היה לו בזה, אך בסרך ערוה כזה שהיא מותרת היתר גמור, ורק יש בה חשש משום מראית העין יש ליצר לצדד לו היתר גמור לעשות הדבר הזה, כי יאמר לו זו ראויה לך מששת ימי בראשית ושלך היא, ואין לך להחמיר על עצמך לפרוש ממנה בעבור מראית העין, ועוד עשה לו כמה צדדין של היתר, ולכך אם היה כופה יצרו ופורש היה לו התפארות בדבר זה, וממילא יתכבד שמו יתברך ויתפאר על ידו:

3. ספר חדושי אגדות חלק שלישי עמוד רנב - מסכת סנהדרין

וא"ת וכי דוד היה סבור שיהיה הוא ח"ו מנצח הש"י. ואין זה קשיא כי דוד היה חפץ שיעשה הש"י רצונו של דוד שהיה רוצה שיהיה נבחן, וכמו שאמרו במקום אחר (מו"ק ט"ז ב') ומי מושל בי צדיק, וכמו שאמרו על חוני המעגל (תענית י"ט א') שאתה כבן המחוטא לאביו ועושה רצונו וכך היה סובר דוד. אבל אין הש"י היה רוצה לעשות רצונו בזה שיהיה שוה ודומה לאבות העולם. וכאשר האדם מבקש דבר שאינו רצון הש"י, יש לו מתנגדים וזה היה סבה שלא היה יכול לעמוד נגד יצר הרע. מ"מ אם לא היה זה שהש"י חפץ שלא יהיה דוד שוה לאבות, עד שהיה לדוד מתנגדים שלא ינצח לרבו, היה דוד כופה את יצרו. והנה מצד המקבל שהוא דוד היה אפשר לעמוד נגד יצר הרע, רק שהש"י לא סדר העולם כך, מ"מ היה דוד שוה לאבות מצד המקבל, ולפיכך יאמר בזה דלא יאמרו עבד זכיה לרביה שהיה סדר העולם כך. לפיכך אין חטא דוד דומה לשאר אדם אשר החטא מצד עצמו, ודבר זה עמוק בענין חטא דוד מה שאמרו דלא לימרו עבדא זכיה לרביה:

4. ספר תורת חיים על סנהדרין דף קז/א

ראויה היתה בת שבע לדוד מששת ימי בראשית. ואם תאמר אמאי נקט שהיתה ראויה לו מששת ימי בראשית והלא אין הגזרה יוצא מאתו יתברך אלא ארבעים יום קודם היצירה כדאיתא בפ"ק דסוטה ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני ועוד דקאמר כי אני לצלע נכון אמאי קראה בלשון צלע והלא אין שום אשה נבראת מן הצלע כי אם חוה אשתו של אדם הראשון. ועוד דאמר בסמוך ראויה היתה בת שבע לדוד אלא שאכלה פגה אמאי נקט לשון פגה הל"ל אלא שנשאה קודם זמנה:

ויש לפרש לפי שכתב בספר הזוהר כי נשמתו של אדם הראשון נתגלגלה בדוד ונתן סימן אד"ם נוטריקון אד"ם דו"ק משי"ח. ונראה לומר דכשם שנשמתו של אדם היתה מגולגלת בדוד כך נשמתו של חוה היתה מגולגלת בבת שבע אשתו ויש כדמות ראייה לזה דלכך נזדמן לקרות שמה בת שבע רמז לאותו מעשה שעשתה שהאכילה לאדם מפרי העץ שנקראין בת שבע והביאה שבעה ימי אבלות לעולם כדאיתא במדרש בראשית רבה מה היתה אותה תאנה ר' אבין אומר ברת שבע דאמטיית שבעה יומי אבלא לעלמא ובכל מקום דרשו חכמים את השמות ולכך אמר דוד כי אני לצלע נכון קרא לבת שבע צלע לפי שהיא חוה שנבראת מן הצלע. ואפשר דהיינו הא דאמר אדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי רמז כי דוקא באותו הפעם היתה עצם מעצמי ובשר מבשרו לאפוקי בפעם שנייה דהיינו כשנשא דוד את בת שבע לא היחה מעצמו ובשרו. והשתא ניחא הא דקאמר מ"ד כי אני לצלע נכון ראויה היתה בת שבע לדוד מששת ימי בראשית לכך נקט ששת ימי בראשית כי מאז נזדמנה לו חוה לאדם הראשון והיינו דנקט אלא שאכלה פגה דכיון דהיתה נקראת בת שבע על שם אותה התאנה שהאכילה שנקראת בת שבע לכך אמר שאכלה פגה דתאנה שאינה מבושלת קרויה פגה כמו שנאמר התאנה חנטה פגיה ובלשון משנה שלשה סימנים באשה בחלה פגה וצמלה.....

5. ספר בניהו בן יהוידע על סנהדרין דף קז/א
שם בקש דוד לעבוד ע"ז. פירוש רצה להכנס לבית ע"ז ולצאת כדי שהרואין יחשבו שנכנס לעבוד ע"ז ח"ו.

6. ספר חדושי אגדות חלק שלישי עמוד רנב - מסכת סנהדרין
בקש לעבוד לע"ז. פי' להשתחות לע"ז אבל לבו לשמים כדי שלא יתחלל שם שמים עליו. לכך רצה להראות לבריות שהוא חוטא. ואמר לו חושי הארכי מלך כמותך ישתחוה, ר"ל אע"ג דודאי אין כונתך לעבוד ע"ז, מ"מ חלול שם שמים בדבר שיהיה גדול כמותו משתחוה לע"ז. ואמר סוף סוף מה שיהרגנו בנו, ג"כ חלול שם שמים יותר כאלו אין מדות הש"י ישרות. ואז אמר חושי הארכי שיש לדרוש סמוכים, אם כן הכל יודעים כי דבר זה גורם ואם כן אין כאן חלול שם שמים:

7. המאירי על מסכת סנהדרין דף קז/א
ל הנושא אשה צריך שיבדוק בשלשלת יוחסין שלה שתהא מזרע כשר שהבנים נמשכים הרבה לטבע האמהות דרך הערה דרשו למה נסמכה פרשת בן סורר ומורה לפרשת יפת תואר לומר לך כל הנושא יפת תואר אף על פי שהתירתה הורה אצלו יהא לבו נוקפו בבן סורר ומורה וכן כל כיוצא בזה:

8. מהרש"א על סנהדרין דף קז/א
ואמר ונקיתי מפשע רב מחול לי על אותו עון כולו. לפי שכבר נמחל לו בקצת כמ"ש לו הקב"ה ע"י נתן הנביא כשהודה על חטאו ואמר חטאתי לה' ויאמר נתן גם ה' העביר חטאתך לא תמות אבל יפרע מבניו כמ"ש ישלם ארבעתם ילד אמנון תמר אבשלום מ"מ כולו לא נמחל דלא נפרע מגופיה עד שנצטרע כדאמרין ביומא וע"כ בקש כאן ונקיתי מפשע רב שיהיה נמחל כולו ויהיה נקי מן החטא.

9. תלמוד בבלי מסכת שבת דף נו/א
אמר רבי יונתן כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה שנאמר ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו וגו' אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו

10. ספר תורת חיים על סנהדרין דף קז/ב
דבוקו שערים זה בזה. במדרש רבה פרשת וארא קאמר דארון שעשה שלמה של עשר אמות היה כיון שהגיע לפתח בית המקדש היה הפתח של עשר אמות והארון של עשר אמות ואין עשר אמות יכולים להכנס בתוך עשר אמות התחיל להתפלל וכו':
כיון שאמר זכרה לחסדי דוד עבדך מיז נענה. טעמא דמילתא מה שנודע מחילת חטאו של דוד ע"י כניסת הארון לב"ה נראה לפי שתכלית בנין בית המקדש היה לצורך הארון להעמידו שם שהרי בשעה שרצה דוד לבנות את בית המקדש אמר אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון הא-להים יושב בתוך היריעה וגו' **כי ע"י הארון שרתה שם השכינה ולהכי בבית שני שלא היה שם ארון לא שרתה שם השכינה** כמו שאמרו חכמים חמשה דברים חסרו בבית שני וכיון שדוד נתן נפשו לבנות את בית המקדש לפיכך נקרא על שמו כדפירש"י בפרשת תשא אלא לפי שעשה מלחמות גדולות ושפך דם לרוב לא רצה הקב"ה שיבנה הוא הבית כי אם שלמה בנו כמו שמפורש בד"ה אבל שונאי דוד היו סבורים שלא היה כדאי לבנות המקדש מצד חטא אוריה ובת שבע כי ע"י עריות ושפיכת דמים השכינה מסתלקת מישראל ואיך תשרה השכינה על ידו ולכך רצה הקב"ה להודיע לשונאיו שאין הדבר כן ולפיכך כשרצו לחנך את המקדש להשתמש בו בדבר אשר נעשה בעבורו דהיינו להעמיד שם הארון לא היו יכולין להכניסו שם כי אם ע"י זכותו להודיע כי הוא היה ראוי לבנות את בית המקדש אלא שעשה מלחמות גדולות וכיון שנכנס הארון בזכותו ולולי זכותו לא היה תכלית בבנין נמצא דהוה ליה כאלו הוא בנאו עתה:
ונראה דהיינו הא דכתיב מזמור שיר חנכת הבית לדוד ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי לכך נקט חנכת הבית לדוד לפי שהוא חנכו דתחילת תשמישו של כל דבר נקרא חנוך וכיון דתחילת תשמישו של מקדש דהיינו עמידת הארון שם היה ע"י זכותו של דוד הוה ליה כאלו הוא חנכו והיינו נמי דקאמר ארוממך ה' כי דליתני ולא אמר כי העליתני רמז לשערים ודלתות של בית המקדש שנפתחו על ידו ולכך קאמר **ולא שמחת אויבי לי כי אז ראו שונאיו שנמחל עונו וכמו שהתפלל עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו** וכיון שהיה מתפלל עשה עמי אות לטובה לכך כתיב וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ואיתא בפרק במה מדליקין לדוד עבדו שמחל לו החטא של בת שבע:

11. יד רמה על סנהדרין דף קז/ב
פיסקא וגחזי. ומנא לן דרשע גמור הוה, וילך אלישע דמשק כו'. מאי עבד, אבן שואבת הברזל שנקראת בלשון ערבי מגטינס תלה לעגלון של ירבעם והעמידו באויר, כדי להראות לעם שמאליו הוא עומד באויר ויתעו אחריו, כיצד תלה לה, ציפה אותה ברזל מכאן ומכאן והעמיד שתי אבנים שואבות בשתי כתלים שמכאן ומכאן והעמיד את העגל באמצע, ואיכא דאמרי שם המפורש חקק לה בפיה והיתה מכרות במעשה נס ואומרת שני פסוקים הללו אנכי ה' אלקיך ולא יהיה לך אלהים אחרים על פני, והיו העם חושבין שכנגד עצמה היא אומרת והשם לא גרם לומר אלא כנגד המקום. ואיכא דאמרי דרבנן דחה מקמיה, חכמים שבאין ללמוד

תורה לפני אלישע היה גחזי דוחה אותם מלפניו ולא היה מניחן ליכנס לפניו, ואלישע לא היה יודע בכל זאת, והיינו מחטיא את הרבים, דכתיב ויאמרו בני הנביאים לאלישע הנה נא המקום אשר אנחנו יושבים שם לפניך צר ממנו ורכו התלמידים והיה המקום דחוק להן, ולבתר דאידיחי גחזי כתיב האי קרא, מכלל דעד האינדנא לא דחוק, לא היה המקום דחוק להן מפני שהיו מועטין:

12. מהרש"א על סנהדרין דף קז/ב

החוטא ומחטיא את הרבים כו'. ר"ל כמ"ש כל חטא עושה ובורא מלאך ורוח רע לפי פעולתו וע"כ המחטיא הרבים כל הרוחות רעות שנבראו מחטאן תלויים בו והם בעצמם מונעין ממנו התשובה הפך המלאך טוב המסייע את האדם לדבר מצוה ורש"י בפ"י המשנה כתב הטעם בזה שאין בדין שיהיו התלמידים בגיהנם והמחטיא אותן יהיה בג"ע כו' ...

13. מהרש"א על סנהדרין דף קז/ב

שמאל דוחה כו'. תלה הדחייה בשמאל והקירוב בימין שבכ"מ השמאל רמז למדת הדין והימין לרחמים וז"ש תהא שמאל שהוא מדת הדין דוחה והימין שהם הרחמים יקרב. ואמר לא כאלישע שדחפו לגיחזי בב' ידים. דהיינו שהפך גם הרחמים לרוגז

14. ספר בניהו בן יהוידע על סנהדרין דף קז/ב

שם ואחד שדחפו לגחזי בשתי ידים. קשא והלא חזה צרעת פרוחה עליוה רישיה, א"כ מן השמים רמזו לו שיקללו בצרעת. וי"ל שקלל בצרעת גם את בניו, ובזה נמצא דחפו בשתי ידים, דאם לא היו בניו מצורעים, אפשר שלא היו מניחים אותו לפקור. ואם תאמר באמת כיון דחזה הסימן עליו דוקא למה קלל את בניו גם כן בצרעת. וי"ל כיון דחזה פרוחה על ראשו דן שבניו גם כן בכלל, כי זרע הבן נמשך מן המוח שבראש, א"כ יתייחס לראש אביו ולכך קלל גם את בניו. מיהו כיון דדבר זה לא נתפרש להדיה בסימן לכך נענש. אי נמי נענש משום דהיה לו להחזירו אחר איזה ימים מועטים, והוא לא הלך להחזירו אלא אחר ימים מרובים דדש בפקרות שפקר:

15. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קז עמוד ב

אמר רבי יוחנן: גחזי ושלשה בניו... יהושע בן פרחיה מאי היא? כדקטלינהו ינאי מלכא לרבנן אזל יהושע בן פרחיה וישו לאלכסנדריא של מצרים. כי הוה שלמא שלח ליה שמעון בן שטח: מיני ירושלים עיר הקדש ליכי אלכסנדריה של מצרים: אחותי, בעלי שרוי בתוכך ואנכי יושבת שוממה. קם אתא ואתרמי ליה ההוא אושפיזא, עבדו ליה יקרא טובא. אמר: כמה יפה אכסניא זו. אמר ליה: רבי, עיניה טרוטות. אמר ליה: רשע! בכך אתה עוסק? אפיק ארבע מאה שיפורי ושמתיה. אתא לקמיה כמה זימנין, אמר ליה: קבלן! - לא הוי קא משגח ביה. יומא חד הוה קא קרי קריאת שמע, אתא לקמיה. סבר לקבולי, אחוי ליה בידיה. הוא סבר: מידחא דחי לי. אזל זקף לבינתא והשתחוה לה. אמר ליה: הדר בך! - אמר ליה: כך מקובלני ממך: כל החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ואמר מר: ישו כישף והסית והדיח את ישראל [מתחלת הקטע עד כאן, השלמה של השמטת הצנזורה]. תניא, אמר רבי שמעון בן אלעזר: ...

16. יד רמה על סנהדרין דף קז/ב

יאושע בן פרחיה כו', השתא קאתי לפרושי מעשה דיאושע בן פרחיה דאמרין שדחאו ליש"ו בשתי ידיו, יאושע בן פרחיה ערק לאכסנדריא של מצרים מקמי ינאי מלכא דקטלינהו לכולהו רבנן לבר משמעון בן שטח דהוה אחוה דאיתתיה, כי הוה שלמא שדר ליה שמעון בן שטח מני ירושלים עיר הקדש ליכי אלכסנדריא של מצרים אחותי, בעלי שרוי בתוכך ואני יושבת שוממה, קם אתא, אתרמו בההיא אושפיזא, עבדי ליה ההוא איתתא דהויה מרתא רביתא יקרא טובא, אמר כמה נאה אכסניא זו, אמר ליה יש"ו רבי עניה תרוטות, כהות, אמר לו רשע בכך אתה עוסק, פירש כיון דאמר יאושע בן פרחיה כמה נאה אכסניא זו סלקא דעתיה דיש"ו דנאה ביופי קאמר ומש"ה אמר עיניה תרוטות, ואיהו לא אמר אלא נאה במעשיה, וכיון דאמר יש"ו עיניה גלי אדעתיה דהוה גריר בתר עבירה, דקאמר עיניה תרוטות טעמא דעיניה תרוטות הא לאו הכי הוה ניהא ליה בגוה, ותו כיון דאמר עיניה תרוטות מכלל דאסתכל בה, ותו דאי לאו דהוה אדיק בהו בעבירה לא הוה חשיד ליה ליאושע בן פרחיה בהכי, מש"ה אמר ליה יאושע בן פרחיה רשע בכך אתה עוסק, אפיק ארבע מאה שיפורא ושמתיה, ואתא לקמיה כמה זימניה אמר ליה קבלן לא הוה משגח ביה, יומא חד הוה קא קרי יאושע בן פרחיה ק"ש, אתא יש"ו לקמיה דליקבליה, אחוי ליה בידיה כי מה דלינטר פורתא עד דמסיים ק"ש, איהו סבר מדחא קא דחי ליה, זקף לבינה לפניו והשתחוה לה והסית והדיח את ישראל מאחרי המקום, אמר ליה חזור בך, אמר ליה כך מקובלני ממך כל החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה, שלא יהא הוא יורש גן עדן ותלמידיו יורשים גהנם. ואמר מר כו' סיעתא היא דהא מייתי להו דאמר דיש"ו החטיא את הרבים. דאמר מר יש"ו הנצרי שכיסף והסית הדיח את ישראל, ואצטריך לאשמועינן כולי האי לאגמורי דלאו שפיר עבד יאושע בן פרחיה דדחייה ליש"ו בשתי ידיו שהרי גרם לו להסית ולהדיח את ישראל, אלא לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת:

17. המאירי על מסכת סנהדרין דף קז/ב

המשנה השלישית דור המבול אין להם חלק לעוה"ב ר"ל להשארת נפשם ואין עומדין בדין לתחיית המתים וכבר ידעת לפי הדרכים הדתיים שהעולם הבא הוא אחר המות להשארת הנפש או לדוכרתה ותחיית המתים הוא הזמן האחרון **כמו שייחסוהו אנשי כנסת הגדולה ביוצר של שבת וסדרו זמנים אלן העוה"ז וימות המשיח ותחיית המתים** ודעתם במשנה זו שתחיית המתים אף לרשעים כדי לידון גופם עם נפשם על דרך משל חגר וסומא ואמר על אלו שנפשם נדונים לעולם ואין הם בתחייה לעמוד בדין:

18. יד רמה על סנהדרין דף קז/ב

תניתין דור המבול אין להן חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין, שנאמר לא ידון רוחי באדם לעולם, לא תשוב רוחם לגופם לחיות לעולם, ומאחר שאין רוחם שבה לגוף נמצא שאין עומדין בדין, שאין הנפש והגוף נדונין אלא כאחד דרך קלקולן כמו שפירשנו בתחילת פרק זה, ומפני מה אינן עומדין בדין לקבל עונשן, לפי שדין בעונש שקבלו בעולם הזה שהביא הקב"ה עליהן את מי המבול. אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא, בטובה הצפונה בו לצדיקים שנקראת עולם הבא סתם, אבל עומדין לקבל עונשן, אעפ"י שקבלו מקצת עונשן בעולם הזה שהמטיר המקום עליהן גפרית ואש מן השמים, לפי שהרבו להרשיע יתר מדור המבול כדכתיב [זעקת] סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד, וראויין היו ליענש בעולם הזה ובעולם הבא. ומנין שאין להן חלק לעולם הבא, שנאמר ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד, אלמא רשעים גמורים הוו וממילא שמעת דאין להן חלק לעולם הבא ...